

IQBOL MIRZONING “UYG‘ONISH” SHE’RI POETIK TAHLILI

Shoxijaxon Islomov

Xalqaro innovatsion universitet talabasi

Ilmiy rahbar: Nurali Murodillayev, XIU o‘qituvchisi

Annotatsiya. Iqbol Mirzo – zamonaviy o‘zbek poeziyasining eng teran qalbli, falsafiy tafakkurga boy shoirlaridan biridir. Uning she’rlari ko‘pincha ruhiy iztirob, insoniyat borligi, muhabbat va ichki uyg‘onish mavzularini qamrab oladi. Shoirning “Uyg‘onish” nomli she’ri ham ana shunday teran ruhiy-falsafiy mazmun bilan sug‘orilgan bo‘lib, shaxsiy kechinma orqali butun insoniyatning ruhiy uyg‘onishini ifoda etadi.

Kalit so‘z: poetik tasvir, lirik qahramon, ruhiy-falsafiy qatlamlar, oy.

Abstract. Iqbal Mirzo is one of the most deeply heartfelt, philosophically thoughtful poets of modern Uzbek poetry. His poems often cover the themes of spiritual suffering, human existence, love, and inner awakening. The poet's poem "Awakening" is also imbued with such a deep spiritual and philosophical content, expressing the spiritual awakening of all humanity through personal experience.

Keywords: poetic image, lyrical hero, spiritual and philosophical layers, moon.

Zamonaviy o‘zbek poeziyasi so‘nggi yillarda ichki falsafiy teranlik, ruhiy izlanish, shaxsiy kechinmalarni global kontekstda ifodalash bilan ajralib turadi. Bu jarayonning ilg‘or vakillaridan biri – Iqbol Mirzo. Shoirning ko‘pgina she’rlari tabiat va inson, hayotiy izlanish va ichki uyg‘onish muammolari atrofida shakllanadi.

Shoirning “Uyg‘onish” she’ri – bu nafaqat lirik qahramon kechinmasi, balki universal insoniy holatlar: ruhiy qobiqdan chiqish, befarqlikdan qochish, muhabbat

orqali hayotga qaytish jarayonining poetik ifodasidir. Mazkur maqolada she'rning mazmun va shakl xususiyatlari, poetik vositalar, ruhiy-falsafiy qatlamlar tizimli tarzda tahlil qilinadi.

She'r ilk satrlardan boshlab lirik subyektning ichki holatini aks ettiradi:

"Huvillagan dunyo, huvillagan qalb,

Na quvonch, na rayhon, na g'am, na yalpiz..." Bu satrlarda befarqlik, bo'shliq, ruhiy karaxtlik kayfiyati ustuvor. Lirik qahramon hayotdan uzilgan, u tashqi dunyodagi go'zalliklarni ham ko'rmayapti. Ushbu satrlar ruhiy inqiroz holatining timsoli sifatida talqin qilinadi. Aynan mana shu befarqlikdan uyg'onish jarayoni she'rning asosiy dramatik nuqtasi bo'lib xizmat qiladi. Shoir bu holatni zamon, makon va ichki kechinma orqali kengaytiradi:

"Qip-qizil qumlarni kechdim yuz yillab,

O'zim bilan o'zim yashadim yolg'iz". Bu yerda vaqt (yuz yillab), makon (qip-qizil qumlar) va holat (yolg'izlik) – barchasi poetik simvolga aylanadi. Demak, "uyg'onish" oddiy fiziologik holat emas, ruhiy-psixologik o'zgarish, ichki metamorfoza (evrilish) jarayonidir.

Uyg'onishning sababi shunchaki ichki anglash emas, balki tashqi ilhom, ya'ni muhabbatdir:

"Muhabbat, oy kabi kirding yodimga..." Muhabbat bu yerda shunchaki romantik tuyg'u emas, balki ruhiy holat sifatida aks etgan. Oy obrazining tanlanishi ham bejiz emas – u kechaning, sukunatning, osoyishtalikning timsoli. Demak, muhabbat lirik shaxs hayotiga orom, nurlanish, yana yashash istagini olib kiradi.

She'r strukturaviy jihatdan uyg'onishning bosqichma-bosqich rivojini ifodalaydi:

- birinchi bosqich: befarqlik va iztirob holati (1-band);
- ikkinchi bosqich: o'zini anglash, yurak og'irligini sezish (2-band);
- uchinchi bosqich: muhabbat sabab ongning o'zgarishi (3-band);
- to'rtinchi bosqich: ozodlik, kuchli his-tuyg'ular, yoshlikni qayta his qilish (4-band);

– beshinchi bosqich: uygʻongan qalbning koinot bilan birlashuvi (5-band).

"Yovvoyi yoshlikda azot hayqirdim –

Titradi koinot etaklari-da!" Bu misralarda insonning ichki energiyasi koinotni larzaga soladi. Bu holat – ruhiyatning gʻayritabiiy darajada kuchayishidir. Shoir uygʻonishni nafaqat ruhiy, balki kosmik, global miqyosda koʻrsatadi.

Sheʼrda boy poetik ifoda vositalari mavjud:

– Metafora: “huvillagan dunyo”, “shiddatim qoldirgan oq iz” – holat va hissiyotlarni obrazga aylantirish;

– Tashxis: oy, yulduz, bulutlar – barchasi harakatda, lirik subyektga hamohang;

– Allegoriya: “qush boʻldim”, “oy bilan tillashdim” – ramziy obrazlar orqali ruhiy oʻzgarish beriladi;

– Antiteza: muhabbat va yolgʻizlik, zulmat va ziyo, jimlik va harakat — bular sheʼrga ichki dinamizm bagʻishlaydi.

Iqbol Mirzo sheʼrlarida poetik tafakkur – shunchaki soʻz oʻyini emas, balki ruhiy va falsafiy anglash manbayi ham hisoblanadi. “Uygʻonish” sheʼrida shoir oʻz-oʻzini, ruhini, hayotga boʻlgan munosabatini yangi bosqichga olib chiqadi. Bu uygʻonish – ijtimoiy emas, **ontologik** tabiatga ega: inson oʻzining borligini, yashash zarurligini anglaydi.

Koʻrib oʻtganimizdek, Iqbol Mirzoning “Uygʻonish” sheʼri – zamonaviy oʻzbek poeziyasida inson ruhiyatini poetik darajada chuqur tahlil qilgan yuksak namunadir. Shoir befarqlikdan uygʻonish, muhabbat orqali yashashga qaytish, ichki ozodlikni his etish kabi jarayonlarni badiiy tasvirlar orqali ifodalagan. Sheʼrda ruhiy taraqqiyot, ong oʻzgarishi, ichki kechinmani koinot bilan uygʻunlashtirish darajasida koʻrsatish – Iqbol Mirzoning poetik tafakkurini yuksak darajada namoyon etadi.

Ushbu sheʼr bugungi oʻquvchi uchun ham dolzarb: u befarqlik va ruhiy karaxtlik davrida inson qalbining uygʻonishi zarurligini eslatadi. Bu uygʻonish esa faqat muhabbat, ishonch orqali sodir boʻladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Iqbol Mirzo. (2014). Aytgil, do'stim, nima qildik vatan uchun. She'rlar. «O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
2. Iqbol Mirzo. (2014). Vatan haqida qo'shiq. She'rlar. «O'zbekiston» nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
3. Iqbol Mirzo. (2002). Tanlangan she'rlar. She'rlar. G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.
4. Iqbol Mirzo. (1993). Yurakning shakli. She'rlar. "Kamalak".